

Chapter 5 - Orí Karùnún | MY FAMILY TREE

OBJECTIVES:

In this chapter you will learn:

- How to describe people by using the verbs 'jé', 'ni'
- How to use the negation 'kó'
- How to use the interrogative 'ta ni'
- How to describe one's family

Àwọ̀n ọ̀rọ̀ (Vocabulary)

Nouns	
aáwọ̀	<i>differences</i>
àbúrò	<i>younger sibling</i>
àgbà	<i>older person</i>
agbolé	<i>compound</i>
àdúgbò	<i>neighborhood</i>
àgbàlagbà	<i>older person</i>
agbejọ̀rò	<i>lawyer</i>
àkójọ̀pọ̀	<i>collection</i>
akẹ̀kọ̀ọ̀	<i>student</i>
àlàáfíà	<i>peace</i>
apò̀ògùn	<i>pharmacist</i>
àpọ̀nlé	<i>respect</i>
ara	<i>body</i>
àṣà	<i>culture</i>
baálé	<i>male head (of family)</i>
burẹ̀wà	<i>ugly</i>
dókítà	<i>doctor</i>
ẹ̀gbọ̀n	<i>older sibling</i>
ẹ̀kọ̀	<i>studies</i>
ẹ̀wà	<i>beans</i>
gbogbo	<i>all</i>
ìdàgbàsókè	<i>progress, development</i>
ìdòbálẹ̀	<i>prostration</i>
ìdílé	<i>family (immediate)</i>
ìlú	<i>town, city, country</i>
ìgbàgbọ̀	<i>belief</i>
ìgun	<i>branch (of family)</i>
ìpàdẹ̀	<i>meeting</i>
ìṣẹ̀gùn	<i>medicine</i>
ìtumọ̀	<i>the meaning</i>
kódà	<i>in fact</i>

mòlẹ́bí	<i>family (extended)</i>
ojoojúmọ̀	<i>every month</i>
ọ̀kọ	<i>husband</i>
olórí	<i>head</i>
oṣoosù	<i>every month</i>
òsòṣẹ̀	<i>every week</i>
oúnjẹ	<i>food</i>
ọ̀jà	<i>market</i>
ọ̀mọ̀dé	<i>youth</i>
pàjàwìrì	<i>emergency</i>
píparí	<i>settling of; completion of</i>
wúra	<i>gold</i>

Noun Phrases

bùròdáa lágbájá	<i>brother (of somebody)</i>
ètò ẹ̀bí	<i>organization of family</i>

Verbs

dàrú	<i>confused, disorganized</i>
fún	<i>for</i>
gbé	<i>to live in/at</i>
gbọ̀dọ̀	<i>must</i>
jẹ	<i>to eat</i>
jẹ	<i>to be</i>
kúnlẹ̀	<i>kneel down</i>
parí	<i>to complete</i>
sọ̀rọ̀	<i>to talk</i>
tí	<i>if</i>
túmọ̀ sí	<i>translates to/means/implies</i>
wí pé	<i>said that</i>

Verb Phrases

bí tẹ̀lé	<i>to be born following</i>
kóra jọ	<i>to get together</i>
lẹ̀ dàrú	<i>can lead to chaos; can be disorganized</i>

kò ì tí ì	<i>has/have not yet</i>
máa n wáyé	<i>always takes place</i>
lágbara	<i>to be strong</i>
ṣe kókó	<i>is important; is crucial</i>
ṣe pàtàkì	<i>is important</i>

Adjectives

ga	<i>tall</i>
kéré	<i>small</i>
kúrú	<i>short</i>
kòṣòkan	<i>each</i>
sanra	<i>fat</i>
tóbi	<i>big</i>
tínínrín	<i>skinny (thin)</i>

Adverbs

péré	<i>only</i>
------	-------------

Conjunction

àti	<i>and</i>
nítorí èyí	<i>because of this</i>
nítorí pé	<i>because</i>
nípa	<i>about</i>

Prepositional phrases

lààárín	<i>among, in the middle of</i>
nígba mìíràn	<i>at other times</i>

Interrogative

mélòó ni	<i>how many?</i>
----------	------------------

Other Expressions

eni tí ó bá juni lọ	<i>anyone that is older than oneself</i>
ìdí èyí ni wí pé	<i>this/that is why</i>
kí ayé ó gún	<i>for the world to be in good shape</i>
ogbón àti òye	<i>wisdom and understanding</i>
ọ̀kan lára	<i>one of</i>

Lesson 1 - Èkọ Kìíńf: The verbs 'jẹ' 'to be' and 'ni' 'to be'

The Verb 'Jẹ'

The verb 'jẹ' implies *to be*. It is frequently used with professions.

For example:

Ladi jẹ dókítà.

Ladi is a doctor.

Fadélera jẹ agbejòrò.

Fadélera is an attorney/a lawyer.

Mo jẹ akékòó.

I am a student.

The verb jẹ can be used to link phrases.

For example:

Èwà jẹ óúnjẹ tí ó dára láti jẹ

Beans are good to eat.

Jẹ can also be used to express one's age.

For example:

Kẹmi jẹ ọmọ ọdún mẹwàá

Kẹmi is 10 years old

Màmáà mi jẹ ọmọ ogójì ọdún

My mother is 40 years old

Jẹ + negation

Jẹ → kì í ẹ

Ladi jẹ dókítà
Ladi is a doctor

→ Ladi kì í ẹ dókítà
→ *Ladi is not a doctor*

Mo jẹ akékòó
I am a student

→ N kì í ẹ akékòó
→ *I am not a student*

Kẹmi jẹ ọmọ ọdún mẹwàá
Kẹmi is 10 years old

→ Kẹmi kì í ẹ ọmọ ọdún mẹwàá
→ *Kẹmi is not 10 years old*

The verb 'Ni'

In Yorùbá, 'ni' is another form of the verb 'to be' as used in the sentences below:

Èmi ni mà máá Túndé. *I am Túndé's mother.*

Dókítà ni Ládi. *Ladi is a doctor.*

Ọ̀lá ni ọ̀jà *Tomorrow is market day.*

Ìyá ni wúrà *Mother is gold.*

However, one cannot say:

* Dókítá jẹ́ Ládi

* Ọ̀lá jẹ́ ọ̀jà

one would rather say

Ládi jẹ́ dókítá

Ọ̀lá jẹ́ ọ̀jọ́ ọ̀jà

Negation 'kọ'

When ni is negated, it becomes 'kọ ni', as found in the examples below:

Èmi ni bàbáá Kóyè. *I am Kóyè's father.*

Èmi kọ ni bàbáá Kóyè. *I am not Kóyè's father.*

Àwọ̀n ni mà máá mi. *She is my mother.*

Àwọ̀n kọ ni mà máá mi. *She is not my mother.*

Olú ni àbúrò Adé *Olú is Adé's younger sibling.*

Olú kọ ni àbúrò Adé *Olú is not Adé's younger sibling.*

Şé àwọ̀n ni olùkọ̀ ẹ̀? *Is s/he your teacher?*

Rárá, àwọ̀n kọ ni olùkọ̀ mi. *No, he is not my teacher.*

Regular pronouns cannot be used with 'ni' as in the following examples:

*Mo ni dókítá

*Ó ni olùkọ̀

Similarly, 'kọ' cannot be used with regular pronouns as in the following examples:

*Mo kọ ni dókítá

*Ó kọ ni olùkọ̀

Iṣẹ́ Ṣíṣe 1

Dáhùn àwọn ìbèèrè wònyí ní òdì.

Respond to the following questions negatively.

1. Ṣé bàbáà rẹ̀ ni olórí ìlú?

---

2. Ṣé àwọn ni ègbónṣon Kíkẹ́?

---

3. Ṣé ìwọ̀ ni dókítà?

---

4. Ṣé ẹ́jọ̀ àti eéjì ni ẹ́sàrán?

---

5. Ṣé èmi àti ìwọ̀ ni ẹ̀yin?

Iṣẹ́ Ṣíṣe 2

Yí àwọn gbólóhùn yí sí òdì.

Turn the following into negative.

1. Bàbáà mi jẹ́ olórí ìlú.

---

2. Àwọn ni ègbónṣon mi.

---

3. Ó jẹ́ ọ́lọ̀pàá.

---

4. Èmi àti iwọ̀ ni ọ̀rẹ́.

---

5. Mo jẹ́ agbejọ̀rò.

Iṣẹ Ṣíṣe 3

Lo 'jẹ' tàbí 'ní' láti fi dí àwọn àláfò wọnyí.

Use 'jẹ' or 'ní' to fill out the blank spaces below.

1. Màmáà mi _____ nọ̀sì.
2. Èmi _____ mò n ẹ́ṣẹ́ ní ilé-ìwé.
3. Wọ̀n _____ ọ̀jọ̀gbọ̀n ní ilé-ìwéè mi.
4. Ẹ́ àwọn _____ mà́máà ẹ́?
5. Èmi _____ ọ̀mọ̀ bàbáaTádè.
6. Ó mà̀ṣe o. Ó _____ ọ̀mọ̀dé níí.

Iṣẹ Ṣíṣe 4

Yí àwọn gbólóhùn wọnyí sí òdì.

Turn the following sentences into negation.

1. Mo jẹ nọ̀sì _____
2. A jẹ akẹ̀kọ̀ _____
3. O jẹ dọ́kítà _____
4. Ẹ́ jẹ ọ̀jọ̀gbọ̀n _____
5. Ó jẹ olùkọ̀ _____
6. Wọ̀n jẹ olórí ìlú _____

Lesson 2 - Èkọ Kejì: The interrogative 'Ta ni'

The interrogative 'ta ni' implies 'who'

Ta ni ọrẹẹ rẹ?
Ta ni bàbáà rẹ?

Ìsòròngbèsì (Dialogue)

Ọlá:	Bàbáà mi, mo ní ọrẹ kan.	<i>Dad, I have a friend.</i>
Bàbá Ọlá:	Ìyẹn dára o. Ta ni ọrẹẹ rẹ?	<i>That's nice. Who is your friend?</i>
Ọlá:	Orúkọ rẹ ni Láńre.	<i>His name is Láńre.</i>
Bàbá Ọlá:	Ta ni bàbáà Láńre ?	<i>Who is Láńre's father?</i>
Ọlá:	Ọjògbọ̀n Ọşúndáre ni bàbáà Láńre	<i>Professor Ọşúndáre is Láńre's father.</i>

Cultural Vignette: ÀPỌNLÉ

Àpọnlé jẹ ọkan lára àşà àti işé àwọn Yorùbá. Yorùbá máa n pa á lówe pé: ẹni tí ó bá ju 'ni lọ lè juni nù . Ìtumọ èyí ni pé, ẹni tí ó bá ju ènìyàn lọ ní ọgbọ̀n àti òye ju ènìyàn lọ. Àwọn Yorùbá á tún máa wípé: Àìbòwọ̀ fún àgbà ni kò jẹ kí ayé ó gún. Eléyí tùmọ sí pé: ilé ayé n dárú nítorí wí pé àwọn ènìyàn kò şe àpọnlé tí ó yẹ fún àwọn tí ó jù wọn lọ.

Bàbá àti ìyá ènìyàn nìkan kọ ló yẹ kí ènìyàn şe àpọnlé fún. Ó şe pàtàkì fún gbogbo ènìyàn láti şe àpọnlé fún ẹgbọ̀n, ẹbí, ará àti ojúlùmọ̀ tó bá juni lọ. Ènìyàn kò gbọ̀dọ̀ pe àgbàlagbà lórúkọ. Bùrọ̀dáa lágbájá tàbí àntí/sìsítáa lágbájá ni ènìyàn gbọ̀dọ̀ pe ẹni tí ó bá juni lọ. Ìdòbálẹ̀ ni ọkúnrin máa n kí ẹni tí ó bá ju ènìyàn lọ. Àwọn obìnrin máa n kúnlẹ̀ láti fi àpọnlé wọn hàn. Ní ọ̀nà mìíràn, ènìyàn kò gbọ̀dọ̀ lo 'ó' fún ẹni tí ó bá dàgbà ju ènìyàn lọ, kòdà kó jẹ wí pé ọ̀dún kàn pére ni ẹni náà gbà lówọ̀ ènìyàn. Ẹni tí kò bá ní ẹkọ̀ ilé ní ó máa n pe àgbàlagbà lórúkọ. Ara ẹkọ̀ ilé ni bí a ti şe n kí àwọn tí ó bá ju ènìyàn lọ.

Iṣẹ́ Ṣíṣe 1

Dáhùn àwọn ìbéèrè wọnyí ní èkúnrẹ́rẹ́.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Ta ni ó yẹ kí ènìyàn ẹ̀ àpọnlé fún?

---

2. Kí ni àpọnlé ní ilẹ̀ẹ̀ Yorùbá?

---

3. Ta ni ó máa ń pe àgbàlagbà lórúkọ?

---

4. Kí ni ìtumọ̀ òwe yìí: 'ẹ̀ni tí ó bá ju 'ni lọ lè juni nù'?

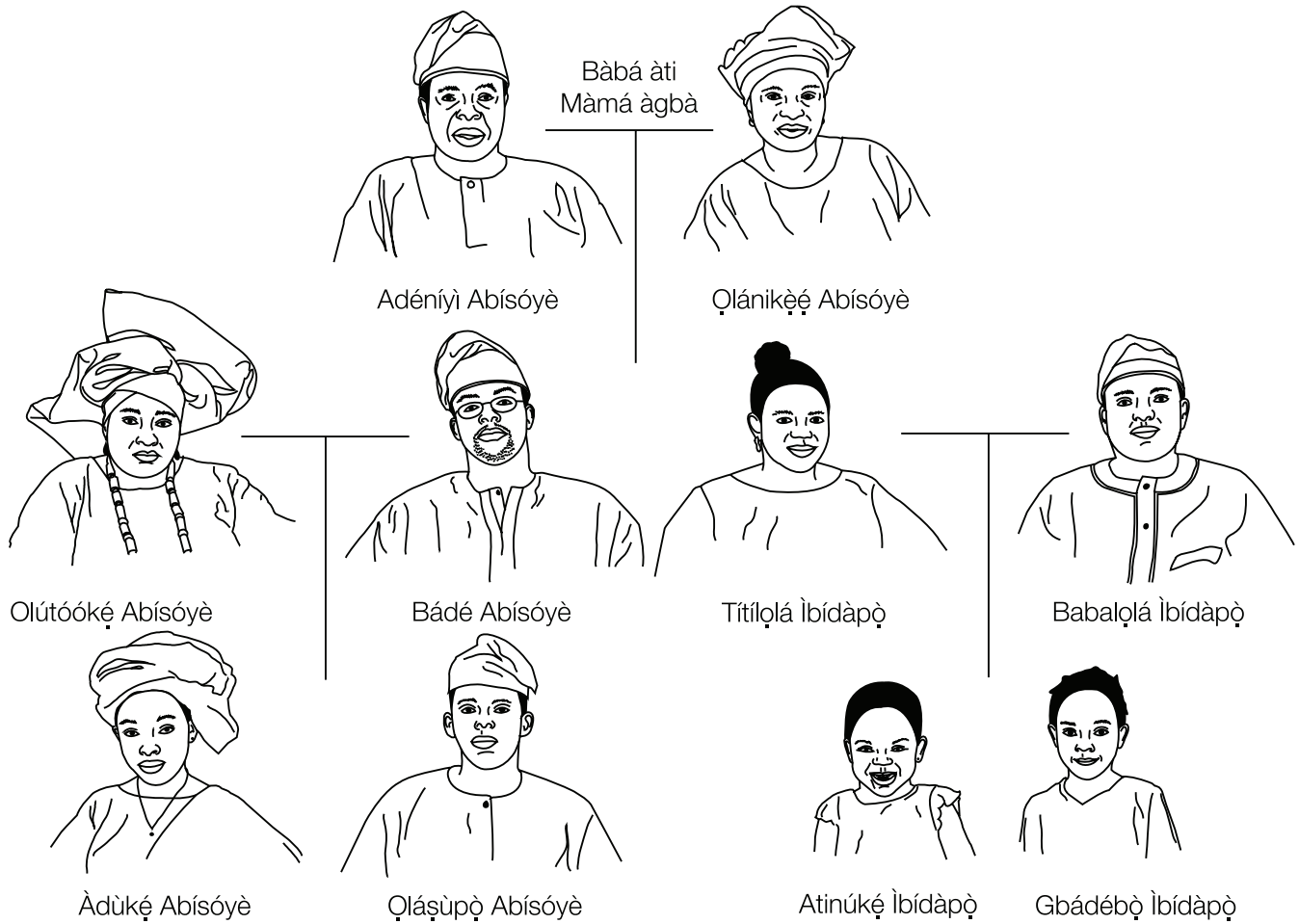
---

5. Kí ni àpọnlé ní ìlúù ẹ̀?

Lesson 3 - Èkọ Kẹta:
Èbí ní ìdílé Mẹta (Three Generations of a Family)

ÌRAN MÈTÀ TÌ ÌDÍLÉ KAN

Iṣẹ Ṣíṣe 1

Dáhùn àwọn ìbéèrè wònyí ní èkúnreré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Kí ni orúkọ ìdíléè bàbá Àdùkẹ?

---

2. Kí ni orúkọ bàbáa bàbá Àdùkẹ?

---

3. Ta ni màamá Àdùkẹ?

---

4. Ta ni ọmọ ọmọ Ọláníkẹé?

---

5. Ta ni àwọn ọmọ ọmọ Ọláníkẹé?

---

6. Ọmọ mélòó ni Ọláníkẹé ní?

---

7. Ọmọ ọmọ mélòó ni Ọláníkẹé ní?

---

8. Ta ni Babalọlá?

---

9. Ta ni àbúrò Gbádébò?

---

10. Ta ni ègbón Àdùkẹ?

Iṣẹ Ṣíṣe 2

Parí àwọn ọrọ wọnyí.

Complete the following sentences.

Bí àpẹẹrẹ:

Babalọlá ni ọkọ Títílọlá. Ọun ni bàbáa Atinúkẹ àti Gbádébọ. Ọun sì ni ọkọ ọmọ Ọláníkẹẹ àti Adéníyì

1. Adéníyì ni _____
2. Gbádébọ ni _____
3. Olútóókẹ ni _____
4. Bádé ni _____
5. Atinúkẹ ni _____

Iṣẹ Ṣíṣe 3

Sọ lóòótọ ni tàbí lóòótọ kọ fún àwọn gbólóhùn wọnyí.
State whether the following sentences are true or false.

	Òótọ ni	Òótọ kọ
1. Àdùkẹ ni ọkọ Ọlášùpọ.	☐	☐
2. Ọlášùpọ ni ìyàwó Àdùkẹ.	☐	☐
3. Atinúkẹ ni ọmọ ọmọ Ọláníkẹẹ.	☐	☐
4. Bádé ni bàbá Atinúkẹ.	☐	☐
5. Adéníyì ni bàbáa bàbáa Gbádébọ.	☐	☐
6. Babalọlá ni bàbáa Gbádébọ.	☐	☐
7. Olútóókẹ ni ègbọnon Títílọlá.	☐	☐
8. Ọláníkẹẹ ni ìyàwó Adéníyì.	☐	☐
9. Ọlášùpọ ni ọmọ Bádé.	☐	☐
10. Bádé àti Títí ni àwọn ọmọ Adéníyì àti Ọláníkẹẹ.	☐	☐

Iṣẹ́ Ẹ́ṣe 4

Dáhùn àwọn ìbèèrè wọnyí.

Answer the following questions.

Bí àpẹẹrẹ:

Ọkọ Títíflọ́lá ní? Babalọ́lá

1. Bàbáa bàbá Àdùkẹ́ ní?

---

2. Ọ́bí Àdùkẹ́ àti Ọlášùpọ́ ní?

---

3. Bàbáa Bádé ní?

---

4. Ọmọọ Bádé ní?

---

5. Ọmọọ Babalọ́lá àti Títíflọ́lá ní?

Wá àwọn ọ̀rọ̀ wọ̀nyí.

Look for these words in the puzzle below. Pay attention to the tones!

àpónlẹ́, àṣà, àgbàlagbà, bùròdá, ọgbón, ìdòbálẹ̀, wùrà, ìdílé, olórí, ìdàgbàsókè

à	g	b	a	l	a	d	à	b	á	d	í	l	é	à
d	ì	l	e	l	o	b	í	ṣ	ọ	l	a	ó	g	l
w	í	d	á	g	b	á	s	d	à	l	e	l	a	a
d	ú	k	í	ó	b	à	ó	k	ọ	í	k	o	l	ọ
w	u	r	á	l	e	a	g	í	b	ọ	a	l	a	g
ó	t	b	à	í	é	d	á	b	ọ	á	g	á	m	b
ì	g	i	d	ọ	b	à	d	g	à	í	j	b	n	o
á	d	d	ọ	o	d	í	p	o	k	l	b	a	ọ	l
k	í	ọ	g	l	b	ó	d	ọ	l	b	à	b	k	n
o	g	a	b	i	t	ù	s	a	n	í	n	g	á	b
ó	l	o	r	á	í	n	r	á	b	l	d	ó	b	a
a	d	ó	s	á	l	ọ	b	ọ	r	d	é	k	i	à
ọ	k	o	r	ó	b	ẹ	l	á	d	í	l	a	r	i
a	d	á	b	í	o	d	ó	b	i	á	g	d	í	b
b	ì	d	à	g	b	à	s	ó	k	è	í	k	e	à

Cultural Vignette: Ẹbí ní ilẹ̀ Yorùbá

Ní ilẹ̀ Yorùbá, mọ̀lẹ́bí jẹ́ àkójọpọ̀ àpapọ̀ igun. Baálé ilé ni olórí igun kọ̀ọ̀kan. Ètò ẹbí jẹ́ nńkan tí ó ẹ̀ pàtàkì fún àlàáfíà láàárín àwọn ọmọ ẹbí àti ìlú lápapọ̀. Ìdí èyí ni wí pé, àlàáfíà láàárín mọ̀lẹ́bí ẹ̀ kókó fún ìdàgbàsókè ìlú. Yorùbá ní ìgbàgbọ̀ wí pé ilé lè dàrú tí àlàáfíà kò bá sí láàárínin mọ̀lẹ́bí. Gbogbo ènìyàn ni ó gbọ̀dọ̀ jẹ́ mọ̀lẹ́bí kan tàbí òmíràn. Nítorí èyí ni Yorùbá fi máa ń sọ wí pé: “A kí wáyé ká má lẹ́bí.” Ìpàdée mọ̀lẹ́bí máa ń wáyé ní ọ̀sọ̀sọ̀ tàbí ní oṣoṣù. Nígbà mìíràn, àwọn mọ̀lẹ́bí máa ń ní ìpàdẹ̀ pàjáwìrì. Gbogbo mọ̀lẹ́bí tún máa ń kóra jọ láti ẹ̀ ìgbéyàwó, ìsọmọ̀lórúkọ àti ìjádèòkù.

Gbogbo ẹbí ni ó ní olórí ẹbí. Olórí ẹbí jẹ́ ọ̀kúnrin tí ó dàgbà jùlọ̀ nínú mọ̀lẹ́bí. Sùgbón nígbà mìíràn olórí ẹbí lè jẹ́ obìnrin tí ó dàgbà jùlọ̀ nínú mọ̀lẹ́bí. Ara àwọn ojúṣe olórí ẹbí ni píparí aáwọ̀ láàárín àwọn mọ̀lẹ́bí. Olórí ẹbí tún máa ń ṣojú àwọn mọ̀lẹ́bí rẹ̀ ní ìpàdẹ̀ àdúgbò, ìpàdẹ̀ agbolé, tàbí ìpàdẹ̀ ìlú. Ó ẹ̀ pàtàkì kí olórí ẹbí rí i wí pé ẹbí kò tú mọ̀ ọ̀n lórí. Ìdàgbàsókè ẹbí ní í ẹ̀ pẹ̀lú irú olórí ẹbí tí wọn bá á ní.

Ìṣẹ̀ Ṣíṣe 6

Dáhùn àwọn ìbéèrè wònyí ní èkúnréré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Kí ni pàtàkì mọ̀lẹ́bí ní ilẹ̀ Yorùbá?

_____

2. Ta ni olórí ẹbí ní ilẹ̀ Yorùbá?

_____

3. Kí ni ìṣẹ̀ olórí ẹbí nínú ẹbí àti ní ìlú?

_____

4. Kí ni mọ̀lẹ́bí jẹ́ fún ìdàgbàsókè ìlú?

_____

5. Kí ni ìtumọ̀ mọ̀lẹ́bí?

_____

Iṣẹ́ Ẹ́ṣe 7

Túmọ̀ àwọn ọ̀rọ̀ wọ̀nyí ní èdèè Yorùbá.

Provide the meanings of the following words in Yorùbá Language.

1. olórí _____
2. Ìpàdé _____
3. gbọ̀dò _____
4. ojúṣe _____
5. baálé ilé _____

Ọ̀rọ̀ àdásọ̀ (Monologue)

Àbíké ń sọ̀rọ̀ nìpa ẹ̀bí rẹ̀ fún Aráàbínrin Fáládé, olùkọ̀ rẹ̀.

Àbíké is talking about her family to Mrs. Fáládé, her teacher.

Ẹ̀bì mí (My Family)

Ẹ̀bì mí ní ẹ̀bí Adédìran

À ń gbé ní ìlú Ìbàdàn ní àdúgbò Ìyágànkú. Bàbá àti Ìyáà mí bí ọ̀mọ̀ mẹ́rin. Àkọ́bì wọ̀n ń jẹ́ Adéolú. Ọ̀mọ̀ ọ̀dún méjìlélọ̀gbọ̀n ní wọ̀n. Apòdògùn sì ní wọ̀n pẹ̀lú. Wọ̀n ní Ìyàwó. Orùkọ̀ Ìyàwó wọ̀n ní Gbémi. Wọ̀n bí ọ̀mọ̀ méjì, Doyin àti Yétúndé. Ọ̀kúnrin ní Doyin. Doyín jẹ́ ọ̀mọ̀ ọ̀dún mẹ́rin. Yétúndé sì jẹ́ ọ̀mọ̀ ọ̀dún méjì. Ọ̀mọ̀ kejì tí bàbáà àti màamáà mí bí ní Bímpé. Bímpé jẹ́ ọ̀mọ̀ ọ̀gbọ̀n ọ̀dún. Dókítà ní wọ̀n, sùgbọ̀n wọ̀n kò ì tí ì fẹ́ ọ̀kọ̀. Ẹ̀ni tí ó tẹ̀lé Bímpé ní Jídé. Ọ̀mọ̀ ọ̀dún mẹ́rìndínlọ̀gbọ̀n ní wọ̀n. Agbejọ̀rò ní wọ̀n. Wọ̀n ṣèsè bí ọ̀mọ̀ kan tí orùkọ̀ rẹ̀ ń jẹ́ Rónké. Rónké jẹ́ ọ̀mọ̀ oṣù mẹ́ta. Èmi ní àbígbẹ̀yìn nínú ẹ̀bì mí. Orùkọ̀ mí ní Àbíké. Mo jẹ́ ọ̀mọ̀ ọ̀dún méjìlélọ̀gún. Mo wà ní Yunifásítì tí ìlú Ìbàdàn. Mo ń kọ̀ nípa èkọ̀ ìṣẹ̀gùn.

Iṣẹ Ẹ́ṣe 8

Dáhùn àwọn ìbéèrè wọnyí.

Respond to the following questions.

1. Kí ni orúkọ ẹni tí ó ń sọrọ?

_____

2. Kí ni iṣẹ tí Bímpé ń ẹ?

_____

3. Ipò wo ni Adéolú wà nínú ẹbí yíí?

_____

4. Kí ni orúkọ àdúgbò àwọn Àbíké?

_____

5. Kí ni orúkọ ìyàwó Adéolú?

_____

6. Ta ni wọn bí tẹlé Bímpé?

_____

7. Ọmọ ọdún mélóó ni Jídé?

_____

8. Kí ni orúkọ àwọn ọmọ Adéolú?

_____

9. Kí ni orúkọ ilé-ìwé gíga Àbíké?

_____

10. Kí ni orúkọ ẹbí yíí?

_____

Iṣẹ́ Ẹ́ṣe 9

Parí àwọn ọ̀rọ̀ wònyí.

*Complete the following based on the monologue.***Bí àpẹ̀rẹ̀:**

Ọ̀mọ ọ̀dún méjìlélógún ni = Àbíké _____

1. Apòdògùn ni	=	_____
2. Ìyàwó Adéolú ni	=	_____
3. Doyin àti Yétúndé ni	=	_____
4. Ọ̀mọ kejì bàbáà àti màamáà mi ni	=	_____
5. Ọ̀mọ ọ̀dún méréni ni	=	_____
6. Ọ̀mọ ọ̀dún méjì ni	=	_____
7. Ọ̀mọ ọ̀gbọ̀n ọ̀dún ni	=	_____
8. Dókítà ni	=	_____
9. Ó n kọ nípa èkọ̀ ìṣẹ̀gùn	=	_____
10. Ọ̀mọ ọ̀sù méta ni	=	_____
11. Àbígbẹ̀yìn ni	=	_____
12. Agbejẹ̀rò ni	=	_____
13. Ọ̀mọ ọ̀dún méréndínlọ̀gbọ̀n ni	=	_____
14. Ọ̀mọ Yunifásítì ni	=	_____
15. Ó n sọ̀rò nìpa ẹ̀bí rẹ̀	=	_____

Ọ̀rọ̀ àdásọ̀ (Monologue)

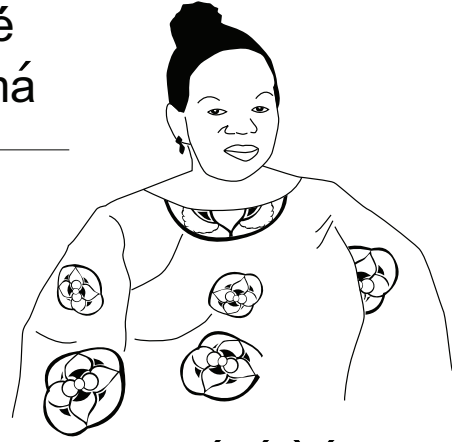
Ẹ̀bí Akínwálé

Orúkọ mi ni Lọ́lá. Orúkọ bàbáà mi ni Fẹ́mi. Orúkọ màamáà mi ni Ọ̀láníkẹ́ẹ̀. Mo ní abúrò méta. Orúkọ wọn ni Jídé, Báyọ̀ àti Bùnmi. Jídé àti Báyọ̀ ni àwọn abúrò mi ọ̀kúnrin, Bùnmi sì ni àbúrò mi obìnrín. Jídé ni ọ̀mọ kejì. Báyọ̀ ni ọ̀mọ kẹ́ta. Bùnmi ni àbúrò mi àbígbẹ̀yìn. À n gbé ní ìlú Èkó. Mo fẹ́rànan gbogbo àwọn ẹ̀bí mi gan-an ni.

Èbí Akínwálé
Bàbá àti Màmá

Fẹmi

Ọláníkẹẹ

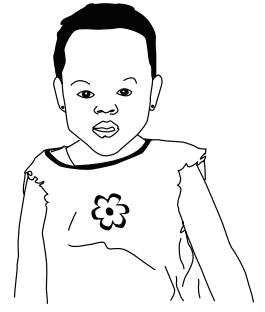
Lọlá

Jídé

Báyò

Bùnmi

Iṣẹ Ṣíṣe 10

Dáhùn àwọn ìbéèrè wọnyí ní èkúnreré.

Answer the following questions in complete sentences.

1. Kí ni orúkọ èbí Lọlá? _____
2. Kí ni orúkọ bàbáa Jídé? _____
3. Ta ni Báyò? _____
4. Kí ni orúkọ àwọn àbúrò Lọlá? _____
5. Ta ni Ọláníkẹẹ ? _____
6. Kí ni orúkọ ègbónon Lọlá? _____
7. Ta ni Bùnmi? _____
8. Ọmọ mélòò ni ó wà nínú èbí Akínwálé? _____

Iṣẹ Ṣíṣe 11

Mú èyí tí ó bá tònà nínú àwọn ìdáhùn wọnyí.

Circle the correct answer.

1. Orúkọ bàbáa Lọlá ni?

- a. Gbénga
- b. Fẹmi
- c. Báyo
- d. Ṣeun

2. Kí ni orúkọ àbúrò Bàyó?

- a. Lọlá
- b. Bùnmi
- c. Kẹmi
- d. Jídé

3. Ọmọ mélòó ni Ọláníkẹẹ bí?

- a. Ọmọ mẹta
- b. Ọmọ márùnún
- c. Ọmọ kan
- d. Ọmọ mẹrin

4. Ègbọn mélòó ni Bùnmi ní?

- a. Mèjì
- b. Mẹta
- c. Mèfà
- d. Mẹrin

5. Ìlú wo ni ẹbí Akínwálé ní gbé?

- a. Ìbàdàn
- b. Abẹ̀òkúta
- c. Èkó
- d. Ilé-Iḩẹ

Iṣẹ́ Ṣíṣe 12

Túmọ̀ àwọn ọ̀rọ̀ wọ̀nyí ní èdèè Yorùbá.

Provide the meanings of the following words in Yorùbá language.

1. My brother-in-law
2. Her mother-in-law
3. His niece
4. Your nephew
5. My first cousin
6. Our uncle
7. Your aunt
8. My grandfather
9. Their great grandfather
10. Her grandmother

Iṣẹ́ Ṣíṣe 13

So àwọn tí ó bara mu ní ọ̀wọ̀ A àti ọ̀wọ̀ B papọ̀.

Match the words in column A with those in column B.

A

Èbí

Bàbá

Màmá

Bàbáa bàbá

Màmáa màamá

Ègbọ̀n

Àbúrò

B

Younger sibling

Older sibling

Grandmother

Grandfather

Mother

Father

Family

Iṣẹ́ Ṣíṣe 14

So àwọn tí ó bara mu ni ọwọ́ A àti ọwọ́ B papọ̀.

Match the words in column A with those in column B.

A

Ìkúnlẹ̀

Ìdọ̀bálẹ̀

Àpọ̀nlẹ̀

Àṣà

Agbolé

B

Respect

Culture

Compound

Kneeling down

Prostration

Iṣẹ́ Ṣíṣe 15

Ya àwòrán ẹ̀bî rẹ̀. Tí o bá ẹ̀ é ẹ̀, ya àwòrán yí títí dé ìran kẹ̀ta.

Draw a picture of your family, if possible a three-generation family tree.

1. Generation

2. Generation

3. Generation

Iṣẹ Ṣíṣe 16

Mú fótò ẹbî rẹ wá sí kíláàsì. Fi fótò ẹbî rẹ han ọrẹẹ rẹ, jẹ kí ọrẹẹ rẹ gbìyànjú bóyá ó lè sọ nípa àwọn ẹbî rẹ fún ẹ.

Bring a picture of your family to class. Show it to your partner in class, and let your partner guess who the members of your family are.

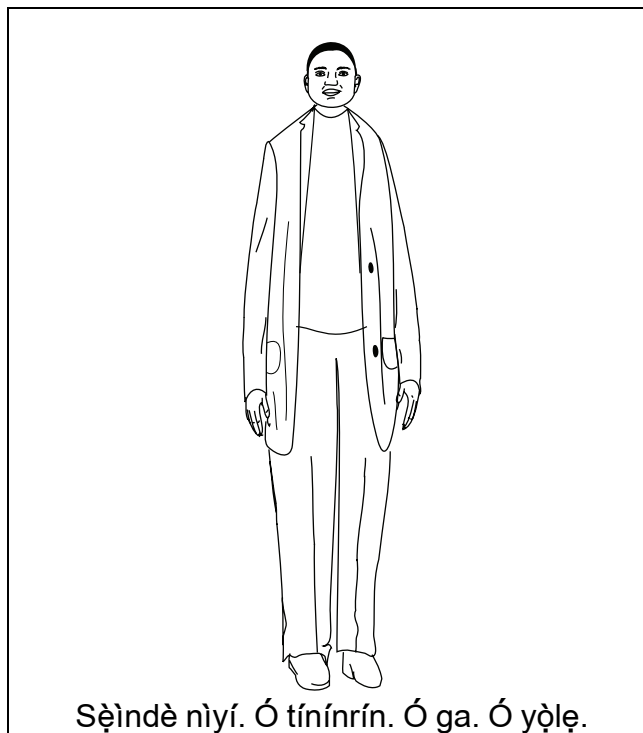
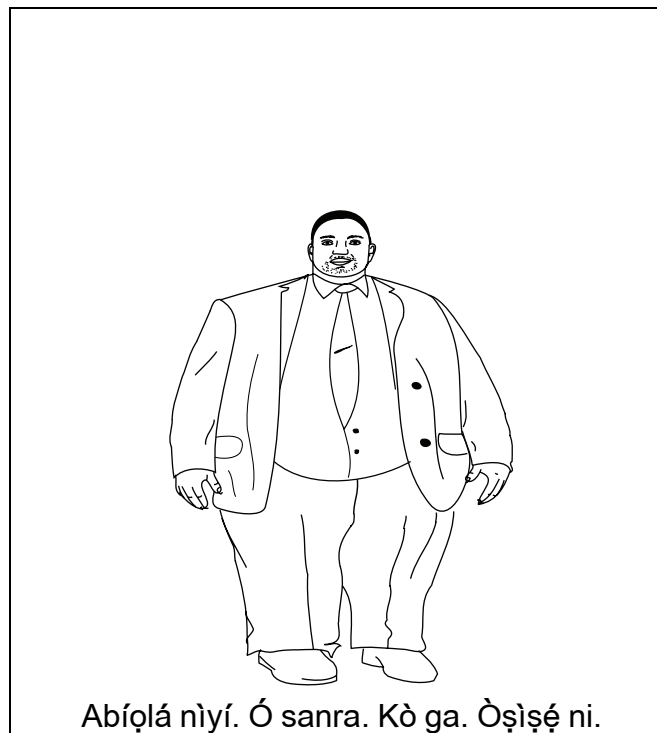
Iṣẹ Ṣíṣe 17 Ní méjì méjì. (In pairs)

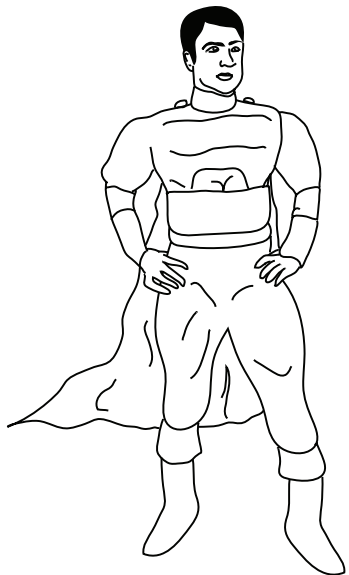
Nínú kíláàsì, láláísí fótò, ẹ àpẹjúwe ẹbî rẹ fún ọrẹẹ rẹ, kí ọrẹẹ rẹ náà sì ẹ àpẹjúwe ẹbî rẹ fún ìwọ náà. Ẹ kọ ohun tí ẹ sọ fún ara yín sílẹ.

In pairs, without pictures, let each student describe his or her family to his or her partner. Each of you should write down what the other person said.

Lesson 4 - Èkọ Kẹrin: Describing people

Àbúròò mi ọkùnrin lágbára	<i>My younger brother is strong</i>
Ọrẹẹ mi sanra	<i>My friend is fat</i>
Mo kúrú	<i>I am short</i>
Tádé ga	<i>Tádé is tall</i>
Ègbọnòn mi tínínrín	<i>My older sibling is skinny</i>
Bàbàà mi kúrú	<i>My father is short</i>
Ọrẹẹ mi tóbi	<i>My friend is big</i>
Kò kúrú kò ga	<i>S/he is neither tall nor short</i>
Ènìyàn dúdú	<i>a black person</i>
Ènìyàn pupa	<i>a light-skinned person</i>
Ènìyàn funfun	<i>a white person</i>

Kúnlé nìyí. Ó tóbi. Ó lágbára.
Akínkanjú ènìyàn ni.

Títí nìyí. Kò kúrú. Kò ga.

Gerunds are formed from adjectival verbs.

Some examples of adjectival verbs include *ga* (tall), *sanra* (fat) and *tóbi* (big).

<i>ga</i>	→	<i>gíga</i>
<i>sanra</i>	→	<i>sísanra</i>
<i>tóbi</i>	→	<i>títóbi</i>

However, some adjectival verbs do not follow the above structure.

Some examples include:

<i>kéré</i>	→	<i>kékeré</i>	<i>small</i>
<i>kúrú</i>	→	<i>kúkúrú</i>	<i>short</i>
<i>burú</i>	→	<i>búburú</i>	<i>wicked, mean</i>

Gerunds can be used to describe people. They follow their nouns.

For example:

màmáà mi jẹ ènìyàn gíga   *my mother is a tall person*

OR

ènìyàn sísanra ni bàbáà mi   *my father is a fat person*

The prefixes oní-, al-, ọl-, ẹl- (*one who is*) can be added to the noun to describe people.

For example:

ogbọn → ọlọgbọn
 àánú → aláàánú
 ìwàpẹlẹ → oníwàpẹlẹ

Example:

màmàà mi jẹ ọlọgbọn

OR

màmàà mi jẹ ọlọgbọn ènìyàn

OR

ọlọgbọn ènìyàn ni màmàà mi

Ọrọ àdásọ (Monologue)

Olú ń ẹ àpẹjúwe ẹbí rẹ nínú kíláàsì.

Olú is describing his family in the classroom.

Bàbàà mi t́nínrín, wọn sì dúdú. Màmàà mi sanra, wọn sì pupa. Wọn lẹwà. Kì í ẹ pé bàbàà mi búrẹwà o! Wọn jẹ ọlọgbọn, aláàánú àti onírẹlẹ. Wọn sì tún jẹ ènìyàn gíga. Màmàà mi jẹ oníwàpẹlẹ. Wọn kì í ẹ onígberaga. Wọn kò ga bí bàbàà mi. Wọn kò sì kúrú púpọ. Wọn jẹ ènìyàn rere. Wọn sì jẹ ọmọlúwàbí ènìyàn.

Iṣẹ Ṣíṣe 1

Sọ lóòótọ ni tàbí lóòótọ kọ fún àwọn gbólóhùn wònyí.

State whether the following sentences are true or false.

	Òótọ ni	Òótọ kọ
1. Bàbá Olú sanra.	☐	☐
2. Màmá Olú ga.	☐	☐
3. Bàbá Olú jẹ oníwàpẹlẹ.	☐	☐
4. Bàbá Olú kò búrẹwà.	☐	☐
5. Màmá Olú kò gbéraga.	☐	☐

Iṣẹ́ Ẹ́ṣe 2

Ṣe àpèjúwe àwọn ènìyàn wọnyí.
Describe the following people.

Bí àpẹẹrẹ:

Britney Spears = Ó kúrú, ó kéré, kò gbéraga.

1. George H. W. Bush	=	_____
2. Miley Cyrus	=	_____
3. 50 Cent	=	_____
4. Barack Obama	=	_____
5. Michael Jackson	=	_____
6. Michael Phelps	=	_____
7. Bill Clinton	=	_____
8. Hillary Clinton	=	_____
9. Carrie Underwood	=	_____
10. Michelle Obama	=	_____
11. Kanye West	=	_____
12. Oprah Winfrey	=	_____
13. Will Smith	=	_____
14. Paula Abdul	=	_____
15. Simon Cowell	=	_____
16. Christina Aguilera	=	_____
17. Angelina Jolie	=	_____
18. Brad Pitt	=	_____
19. Jennifer Aniston	=	_____
20. Nelson Mandela	=	_____
21. Dolly Parton	=	_____
22. Percy Sledge	=	_____
23. Beyoncé Knowles	=	_____
24. King Sunny Ade	=	_____
25. Fela Anikulapo Kuti	=	_____
26. Jennifer Aniston	=	_____
27. Denzel Washington	=	_____
28. Dalai Lama	=	_____
29. Muhammed Ali	=	_____
30. Martin Luther King Jr.	=	_____